

145 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. АНАСТАС ИШИРКОВ

Заслугите, които големият български географ акад. Анастас Иширков има не само към географската наука, но и към политиката на страната в един доста труден за нея исторически период, винаги ще се тачат и помнят от поколенията и не случайно всяка дата, свързана с това име, се отбелязва с организиране на подобаващо събитие или мероприятия. Именно 145-годишнината от рождението на този голям българин беше повод на 22 април 2013 г. да се проведе научен семинар в Департамент География на НИГГГ и присъствието на значителен брой учени и гости, свързани с географската наука, потвърди факта, че делото на акад. Иширков остава все така живо и значимо и няма да бъде забравено и от идните поколения.

Проф. Борис Колев откри семинара с встъпително слово, отразяващо най-общо дейността на патриарха на българската география – акад. Иширков.

В изключително интересното си изказване доц. д-р Георги Железов очерта най-основните моменти от живота на акад. Иширков и откри интересни и много важни негови дела, някои от които са малко известни и познати за повечето българи. Той поднесе кратка биографична информация: Анастас Иширков е роден на 5 април 1868 г. в гр. Ловеч. От малък остава сирак и е отгледан от майка си и баба си. Завършва Ловешкото главно четирикласно мъжко училище и продължава образованието си в Габровското класно училище. Поради участие в ученическа стачка се премества във Велико Търново, където завършва гимназиално образование (1888). Получава стипендия от Министерството на народната просвета и следва история във Висшето училище (София). Завършва висше образование и е назначен за учител във Варненската мъжка гимназия (1891). През 1892 г. е изпратен на специализация по славянска филология в град Лайпциг (Германия), където посещава лекциите по география при професор Фридрих Ратцел, философа Фолкерт, историка Лампрехт и слависта Август Лескин. Усъвършенства знанията си

по френски език в Нанси (Франция). През август 1895 г. защитава докторска дисертация на тема „Южна България“ при професор Ратцел.

След завръщането си в България е назначен за учител по география в I-а Мъжка гимназия София (1895). Следващата година е изпратен от МНП в Берлинския университет, където продължава специализацията си при известния географ и изследовател Фердинанд фон Рихтхофен.

На 1 февруари 1898 г. след спечелен конкурс е назначен за редовен доцент по география и обща етнография в Софийския университет. От 1903 г. е извънреден професор, а от 1909 г. редовен професор в Катедра „Обща и културно-политическа география“ в Историко-филологическия факултет. Ръководител е на катедрата и едновременно създава и оглавява Географския институт на университета (1898). Декан е на Факултета (1910–1911, 1918–1919, 1920–1921). През 1915–1916 г. е Ректор на Софийския университет. От 1920 г. е преподавател по география и в Свободния университет (днес УНСС). Член е на Академичния съвет на Софийския университет и Свободния университет.

Член е на Българската академия на науките от 1904 г., както и на научни институти в Германия, Полша, Унгария, Българския научен земеделско–стопански институт, институт „Добруджа“ и „Западни покрайнини“. Дописен член е на Сръбското географско дружество, Маджарското етнографско дружество, Германското географско дружество и Чешкото географско дружество.

Създател и председател е на Българското географско дружество (1918). Член-основател е на Българския археологически институт (1920). Член е на редакционната колегия на сп. „Български преглед“, „Българска библиотека“

(Лайпциг), „Австрийска библиотека“ (Виена), „Географска библиотека“ (София). Редактор е на сборника „Ловеч и Ловчанско“ кн. 1–5.

Като познавач на българския национален проблем изпълнява политически, културни и научни мисии в чужбина. Член на българската делегация за сключване на мирния договор в Букурещ след Междусъюзническата война (1913) и на първия състав на делегацията за преговорите за мир в Брест-Литовск (1917–1918). Посещава Германия и Швейцария по време на Първата световна война. Пише меморандуми до Парижката мирна конференция (1919). Владее отлично немски, френски, руски и още пет чужди езика.

Прекратява преподавателската си работа поради заболяване през 1933 г.

Преживе завещава на Софийския университет 900 хил. лева.

Анастас Иширков работи във всички области на географската наука, а по-късно главно в областта на антропогеографията и политическата география. Особено внимание отделя на проблемите, свързани с населението и селищата на България.

Като единствен професор по география, не само чете курсове по геоморфология, климатология, хидрология и антропогеография, политическа и историческа география, но определя основните задачи и направления в развитието на тези науки.

Полага основите на почти всички географски дисциплини и направления на географската наука в България. Води полемика с най-известния сръбски географ Йован Цвийч, като оспорва опитите му да представи населението на по-голямата част от Македония като аморфна маса, по-близка до сърбите, отколкото до българите. В 1916 г. е поканен и участва в Научната

експедиция в Македония и Поморавието. През 1917–1918 г. е член на Поморавския народо-просветен комитет.

Доц. д-р Г. Железов се спря и върху богатото творчество на акад. А. Иширков, като отбеляза, че той е автор на 10 книги на български език, 8 на френски, 4 на немски; по една на руски, унгарски и чешки език; публикува 143 статии на български език и 26 на чужди езици. Сред тях са: Изследвания за Македония (1893); Anastas Ischirkoff, Südbulgarien. Universität Leipzig. 1896; Étude sur l'ethnographie des Slaves de Macédoine (1907); Девненските извори и тяхното поселищно и стопанско значение (1906); Принос към етнографията на македонските славяни“ (1907); Принос към географията на Княжество България, ч. I и II (1907); Западната граница на Македония и албанците (1908); България (1910); Впечатления от Македония (1910); Град Солун. Политико-географски и народостопански бележки (1911); Град София през XVII век (1912); A. Ishirkov, Oro-und Hydrographie von Bulgarien. Aus dem Bulgarischen hrsg. von A. Kassner, mit 1 Karte und 35 Abbildungen im Text (Zur Kunde der Balkanhalbinsel. I. Reisen und Beobachtungen ..., Heft 17). Im Kommissionsverlag von J. Studnička & Co., Sarajevo (1913); Орография и хидрография на България (1913); Чалькавашкият проход в Стара планина (1913); България и Бяло море. Политико-географски чъртици (1914); Упътване към изучаване селищата в българските земи (1914); Западните краища на Българската земя. Бележки и материали (1915); Охридското езеро и град Охрид (1915); Брой на българите (1916); A. Ischirkow, Die westlichen Teile der bulgarischen Gebiete (bulg.), Sofia, 1915 (Lausanne, 1916); Die Bulgaren – ihre historische,

ethnografische und politische Grenzen. Geographische Mitteilungen 1915, hrsg. von Prof. Anastas Ischirkoff. (Atlas mit 40 Karten). Einführung von D. Rizoff, Minister von Bulgarien. Berlin, Königliche Hoflithographie, Hof-Buch- und-Steindruckerei Wilhelm Greve, 1917; Ischirkoff, Bulgarien, Land und Leute. I. Teil (Allgemeines, Paläogeographie, Oberflächengestaltung, Klima, Pflanzenleben, Tierwelt). Bulgarische Bibliothek Band 1, herausgegeben von Gustav Weigand. Leipzig: Verlag von Iwan Parlatanoff 1916. 129; Seiten. Mit 24 Phototafeln.; Добруджа. География, история, етнография (съ-автор)(1918); Prof. Dr. A. Ischirkoff. Le nom de Bulgare – Eclaircissement d'Histoire et 'Ethnographie (Bibliothèque des peuples Balkanique 8). Librairie Centrale des Nationalités, 1918; Град Враня и Вранско” (1918); Ischirkoff, A., La Macedonie et la Constitution de l'Exarchat bulgare (1830 á 1897), Lausanne 1918. 34 pages + 1 folding map; Ischirkoff, A., La Bulgarie et le Mer Egee. Le probleme de la Thrace, 1919. 64 S. (15:22) Kart.; Ischirkoff, A., La Bulgarie et la Dobroudja (Pochon-Jent & Bühler), Berne 1919. 189 S. + Faltkarte; България. Географски бележки (1919); Западна Тракия и договорот за мир в Ньой (1920); Походът на Владислав Варненчик в България 1443–1444 г. (1923); Характерни черти на градовете в Царство България (1925); Град Ловеч. Географско положение (1929); Река Осъм (1930); Стари описания на Ловеч (1931); Иширков, Ан., Ковачев, Н. Българска ономастика. (Наука за собствените имена). С., „Наука и изкуство“, 1989, и др.

След това задълбочено и обширно изказване за живота и делото на акад. Иширков, което направи доц. Железов, думата взе проф. Божидар Маврудчиев,

който изтъкна ролята на акад. Иширков за развитието и разпространението на географската наука и знание в България, за значението му като дипломат при решаването на сложните и драматични проблеми в живота на младата българска държава през първите десетилетия на XX в. Проф. Маврудчиев отбеляза, че творчеството и делата на

този виден български общественик, учен и деец не са забравени, неговото име носят улици, училища и едно село в България и че българският народ умее да тачи и отдава заслужена почит на такива видни личности като акад. Анастас Иширков.

Иванка Ботева